

ธรรมวิภาค

โดย พระเดชพระคุณหลวงพ่อดุสิตพรหมยาน

การแนะนำกันนี้ไม่ได้สอนในแนวนักธรรมตรีเสมอไป คือ แนะนำกันในฐานะผู้ปฏิบัติ เพื่อความพ้นทุกข์ ถัดจากนักธรรมตรี นักธรรมโท นักธรรมเอก เขาสอนกันเพียงแค่อบไล้ในสนามหลวงได้เท่านั้น ได้แล้วก็แล้วกัน ไปโยนทิ้งผล จะเห็นว่าท่านที่ได้นักธรรมตรี นักธรรมโท นักธรรมเอก ดีไม่ดีกำลังบวชอยู่นั้นแหละ เป็นขโมยตัวยง ทำลายศักดิ์ศรีของพระศาสนา อย่างไม่เลือก กลายเป็นขโมยตัวแก่น ลักทั้งเพศ ลักทั้งวัตถุ ทำลายความดีของพระศาสนามาเยอะเยอะ ทั้งนี้เพราะอะไร เพราะเขาเรียนกันแค่สัญญา ไม่ได้เรียนเพื่อปัญญา และไม่ได้เรียนปรารธนามรรคผล

แต่ว่าการที่บรรดาท่านพุทธศาสนิกชนอ่านในที่นี้เป็นไปในแนวของการปฏิบัติไม่ใช่ใช้แต่สัญญา ความจำอย่างเดียว ให้ใช้ปัญญาด้วยจะได้ช่วยตนให้พ้นทุกข์เพราะเราศึกษากันเพื่อความสุข ไม่ใช่ศึกษากันเพื่อหาลาภ หาผล แล้วตอนนี้ไปก็ว่าจะวากันถึงหมวดที่ ๓ อีก จบหมวดที่ ๓ กัน เพียงแค่นี้

สำหรับหลักสูตรนักธรรมตรี แต่ว่ายังไม่หมดหมวด หมวด ๔ หมวด ๕ ยังมีถมไป ตอนนี้ไปท่านเรียกหัวข้อว่า...สามัญลักษณ์ะ มี ๓ อย่าง ท่านขยายความว่าอย่างนี้...คือ

ลักษณะที่เสมอกันแก่สังขารทั้งปวง เรียกว่า...สามัญลักษณ์ะ หรือ ไตรลักษณ์ะ ก็เรียก แจกกัน ๓ อย่างอย่างนี้

ไตรลักษณ์ะ ไตรแปลว่าสาม

๑. อนิจตา...ความเป็นของไม่เที่ยง

๒. ทุกขตา...ความเป็นทุกข์

๓. อนัตตา...ความเป็นของไม่ใช่ตน

อ่านดูให้ดีนะ ที่แล้วมาเราอ่านกันถึง...บุญกิริยาวัตถุแล้วก้าวเข้าไปหา...พระนิพพาน ที่นี้มาไตรลักษณ์ะ ญาณ เรียกว่า ไตรลักษณ์ะ ไตรลักษณ์ะญาณ แปลว่า รู้ไตรลักษณ์ เรียกว่า สามัญลักษณ์ะ ลักษณะที่เหมือนกัน มันเสมอกัน (สามัญ แปลว่าเหมือนกัน) ไม่ว่าใครก็มีสภาพเหมือนกัน คือ

๑.อนิจตา...ความเป็นของไม่เที่ยง คำว่าเที่ยง หมายถึงว่าการทรงตัว ไม่มีการเปลี่ยนแปลงด้วยกรณีทั้งปวง สมมุติว่าคนเที่ยง เมื่อเขาคอดลูกมาวันแรกเท่าไรมันก็ทรงเท่านั้นแหละมันเที่ยง ต้นไม้ปลูกวันแรกโตเท่าไร มันก็โตเท่านั้น เป็นอันว่าสิ่งทั้งหลายก็ตามที่มันมีการเคลื่อนไป เรียกกันว่าไม่เที่ยง เราก็มองหาความเที่ยง ความเที่ยงตามที่เราคิด ที่เราคิดว่ามันเที่ยง คือ ทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องทรงตัวตามที่เราต้องการ สิ่งที่เราต้องการก็คือคน ต้องการความเป็นหนุ่มเป็นสาวสมบูรณ์ และก็ต้องการให้มันทรงอยู่อย่างนั้น ตลอดชีวิตหาได้ไหมล่ะ หาไม่ได้ซี เปล่งปลั่ง เต่งตึง สมบูรณ์ไปชั่วขณะ ไม่ซำก็ย่อหย่อนหดเหี่ยว ไปตามๆ กัน

สำหรับบ้านเรือนโรงเมื่อปลูกดีแล้วใหม่ๆ มันสวยสดงดงาม แต่ทว่าไม่ซำไม่นานเท่าไร ก็จะพบกับการสลายตัว คือค่อยๆ ฟังไปที่ละน้อยๆ มันมีอะไรเป็นปกติบ้าง มันมีอะไรที่เที่ยงบ้าง เป็นอันว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกสิ่งที่มีชีวิตก็ดี สิ่งที่ไม่ชีวิตก็ดี มันไม่เที่ยง

นี่เราว่าไม่เที่ยงตามความรู้สึกของเรา แต่ทว่าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านเรียกว่ามันเที่ยง อย่าหาว่าอาตมาไปเถียงกับพระพุทธเจ้า ไม่ได้นะ คือดูความเที่ยงของมัน คือทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ตามปกติของมันก็คือมีความเกิดขึ้นในเบื้องต้นมีการเสื่อมไปทุกขณะเวลาและก็มีสลายตัวไปในที่สุด สภาวะของมันจริงๆ

มันเป็นอย่างนี้ มันเที่ยงของมันแต่ที่เรียกว่า ไม่เที่ยง เพราะว่า เรามีอารมณ์ฝัน ผันคิดจะให้มันทรงตัวตามเดิม ผ่องใสอย่างคนกำลังสวย กำลังหนุ่มแน่น เราอยากจะให้มันทรงอยู่อย่างนั้น อาคารบ้านเรือนสร้างใหม่ๆ สวยสดงดงามสี่สนวรรณะดี แข็งแรงดี เราอยากจะให้มันทรงตัวอย่างนั้น ทรัพย์สินทั้งหลายที่หามาได้ ด้วยความเหน้อยยาก เราก็พยายามใช้แต่ก็ต้องการให้มันทรงตัว อารมณ์เรามันขึ้นความจริงอย่างนี้ จึงเรียกว่าไม่เที่ยง สำหรับเรา แต่ลักษณะจริงๆ ของมันเที่ยงตามที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า

"ชีวิตเป็นของไม่เที่ยงแต่ความตายเป็นของเที่ยง"

อาตมาจะกล่าวว่าชีวิตคืออารมณ์ ได้แก่จิตใจ มันเที่ยง แต่ว่าร่างกายของเรามันไม่เที่ยง มันเคลื่อนเข้าไปหาความพังทุกๆ วัน ผลที่สุดมันก็ตาย

นี่เมื่อรู้ว่ามันไม่เที่ยงอย่างนี้ เราก็ไม่ควรจะเข้าไปยึดถือ การไม่เข้าไปยึดถือเราก็ควรจะมองดูหลักของ...มหาสติปัฏฐานสูตร ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า

จงอย่ายึดถือกายในกาย คือกายของเรา

จงอย่ายึดถือ กายภายนอก กายภายนอกได้แก่กายของบุคคลอื่น

จงอย่ายึดถือสิ่งใด วัตถุธาตุใด ๆ ทั้งหมดในโลก ว่ามันเป็นของเรา เป็นของเราว่ามันเป็นของเที่ยง

ให้มีความรู้สึกอยู่เสมอว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลก ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิต หรือสิ่งไม่มีชีวิตก็ตาม

มันมีความเกิดขึ้นมาในเบื้องต้น มันเสื่อมไปทุกขณะ และก็พังไปในที่สุด ใช้ปัญญาอมรับนับถืออารมณ์อย่างนี้จนกระทั่งจิตเห็นว่ามันเป็นปกติ อาการเคลื่อนไหวของร่างกายก็ดี การสลายตัวของอาคารบ้านเรือนก็ดี ความเสื่อมไปของวัตถุทั้งหลายก็ดี ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา จิตเป็นสุขอารมณ์ไม่โยกโคลง อารมณ์ไม่ตั้งต้น ไม่มีคติคิดว่ามันจะเป็นเราเป็นของเรา เท่านั้นพอแล้ว

ถ้าจิตคิดอย่างนี้จนกระทั่ง ไม่ยึดมั่นถือมั่น ทุกสิ่งทุกอย่างยอมรับนับถือตามกฎของธรรมดา เพียงแค่อนิจจังตัวเดียวท่านก็เป็นอรหันต์...ไม่เห็นจะยาก

๒. ทุกขตา...ความเป็นทุกข ตัวทุกขนี้เป็นอารมณ์ของความโง่ โง่ตรงไหนก็ของทุกสิ่งทุกอย่างในโลก ไม่มีอะไรจะเที่ยง ในเมื่อรู้ว่ามันไม่เที่ยงก็ยังคงยึดถือให้มันเที่ยง เป็นเด็กอยากจะเป็นผู้ใหญ่ เป็นได้ตามประสงค์ ถึงความเป็นคนหนุ่มคนสาวแล้วไม่อยากแก่ มีไหมละ พอความแก่คืบคลานเข้ามา ก็เริ่มเป็นทุกข เกรงว่ามันจะแก่ แล้วห้ามมันไหวไหม ธรรมดาของมันเป็นอย่างนั้น

ร่างกายมีความอุดมสมบูรณ์ บริบูรณ์พอใจ ความป่วยไข้ไม่สบายเกิดขึ้นมาเป็นทุกข เพราะไม่อยากจะป่วยแล้วห้ามมันได้ไหม...ห้ามไม่ได้ ความไม่พอใจความปรารถนาไม่สมหวังมันก็เป็นทุกข สิ่งที่เรารักเราอยากให้มันทรงตัว ก็กฎธรรมดามันไม่มีการทรงตัวมันเป็น อนัตตามันเคลื่อนไป มันพังไป มันสลายไปเสียใจว่ามันพังไป แล้วเมื่อร่างกายของเราจะตาย มันก็เป็นทุกข ไม่อยากตาย ชาวบ้านเขาตาย ตั้งหมั้นตั้งแสนตั้งล้าน ตั้งโกฐ ช่างมัน ไม่สนใจ ไม่สะเทือนใจ แต่พอตัวจะตาย ญาติจะตาย เพื่อนจะตายเสียใจ อาการอย่างนี้ก็เป็นอาการของความทุกข

ทุกข...เพราะอะไร....? ทุกขเพราะความโง่ ถ้าจะให้พูด จะบอกว่า สมน้ำหน้าว่าดีแล้ว

มีตาไม่ใช้ตาให้เป็นประโยชน์

มีหูไม่ใช้หูให้เป็นประโยชน์

มีสติปัญญาความจำไม่ใช้ความจำให้เป็นประโยชน์

มีปัญญาในความคิดไม่ใช้ความคิดให้เป็นประโยชน์

ทั้งนี้เพราะอะไร...? เพราะว่าสิ่งทั้งหลายเหล่านี้คนก็ตีวัดถูกดี ทรงตัวอยู่ตามปกติ อาการอย่างนั้นเขาเป็นอย่างนั้นได้ ทำไมจะมาคิดว่าเขาไม่เป็น มันก็สมควรแล้วนี่ ที่เราจะต้องมานั่งเป็นทุกข์ เป็นทุกข์ที่หาความสุขไม่ได้...**เพราะความโง่เป็นปัจจัย**

นี่ความจริงท่านอ่านแล้ว จะรู้สึกเหมือนเป็นคนใจร้ายหรือปากร้าย ไม่ใช่อย่างนั้นหรอก อาตมาไม่เคยอิจฉาขงกับคนที่มีความรู้สึกอย่างนั้น เห็นใครเขาร้องไห้ เห็นคนตายไม่เคยสงสารเห็นใครเขาร้องไห้เพราะสิ่งที่เขารักพลัดพรากจากไป ไม่เคยอิจฉาขงกับ เพราะอะไร เพราะนั่นมันเป็นความบ้าของคนนี่

ไม่ได้คิดถึงกฎของความจริง ใจความเป็นจริงทุกสิ่งที่มีมันเป็นไปในโลก มันเป็นของธรรมดาตามนั้น เป็นของประจำโลกทำไปเขาจึงไม่คิด

ถ้าเราจะไปนั่งร้องไห้ตามเขา สิ่งที่มีมันสลายตัวไปแล้วมันจะกลับคืนมาใหม่มันก็ไม่มา ก็เป็นอันว่าถ้าเราไปร้องไห้ตามเขา เราก็บ้าตามเขา เราก็เลิกบ้าเสียดีกว่า เป็นอันว่าความทุกข์มันจะเกิดมาได้ เพราะความโง่ ความยึดความถือ

ขอท่านทั้งหลาย จงวางภาระ คือความทุกข์ อันนั้นเสียก็แล้วกัน

๓. อนัตตา... องค์สมเด็จพระพิชิตมารทรงตรัสว่า ความเป็นไม่ใช่ของตน นี่ชื่อว่าไม่ใช่ของตน หมายความว่าไม่มี การทรงตัว จะมีอะไรบ้างมีสภาวะทรงตัวนะ ต้นไม้หรือที่มันแข็งแรง มันจะงอแงมเขี้ยวชะอุ่ม อย่างนั้นตลอดกาล ตลอดสมัย มีไหม ไม่มี ใบที่เขียวมันเป็นใบใหม่ ใบเก่ามันร่วง แล้วใบที่เขียวอยู่นั้น ไม่ช้ำมันก็เหลือง มันก็หล่น มันก็ร่วงใบใหม่มันก็เกิดมาใหม่ ก็มองดูเขียว แต่ส่วนที่มันเสียไปเรามองไม่เห็น ภูเขาหินที่มีการทรงตัว ไม่บิ่น ไม่แห้วมีไหม...ไม่มี

คนที่เกิดมาแล้วเป็นเศรษฐีมหาเศรษฐีตระกูลสูงเป็นเจ้าพระยามหากษัตริย์เป็นเจ้าคนนายคนมีอำนาจหน้าที่ ตำแหน่งหน้าที่ใหญ่โต มีวาสนาบารมีใหญ่ ที่เว้นจากความตายมีไหม...ไม่มี เว้นจากความแก่มีไหม...ไม่มี

แล้วในเมื่อสิ่งทั้งหลายเหล่านี้...มันไม่มี เอาอะไรละมาเป็นตัวเป็นตน ที่เราจะพึงบังคับมันได้...ไม่มี นี่สภาวะความจริงเป็นอย่างนี้ โลกทั้งโลก สิ่งที่มีชีวิตก็ดี ไม่มีชีวิตก็ดี ไม่มีอะไรทรงตัวอยู่ได้ มันในที่สุดมันก็พังหมด

ถ้าจิตใจของเราใช้ปัญญาพิจารณาเห็นความซึ่งถึงอารมณ์นี้จริง ๆ คือมีความรู้สึกว่าร่างกายของเราที่ดี ร่างกายของบุคคลอื่นก็ดี วัตถุธาตุก็ดี ทั้งหมดมันไม่เที่ยง มันเคลื่อนไป มันเสื่อมไป มันวิ่งเข้าไปหาความตายทุกวัน ถ้าจิตใจของเรามีความรู้สึกอย่างนี้นั้น จนกระทั่งเป็น...**เอกัคคตารมณ์** มีอารมณ์ตั้งโดยเฉพาะอารมณ์มันก็เป็นสุข เห็นอะไรมันจะพังมันจะสลาย คนแก่ คนป่วย คนตาย นี่ก็โอ...คิดว่านี่มันธรรมดาเนะ เราเองกับเรามีสภาพเหมือนกัน เห็นคนตายก็ มีความรู้สึก ว่า ไม่ช้าเราก็ตายเหมือนเขา เห็นคนป่วย ก็มีความรู้สึก ว่า ไม่ช้าเราก็ตายเหมือนเขา เห็นเขาหมดทรัพย์ หมดสิน มีภัยภิบัตเกิดขึ้นก็คิดว่า ทุกสิ่งนี่มันเป็นธรรมดา

สักวันหนึ่งข้างหน้ามันจะเกิดกับเรา เห็นเขาพลัดพรากจากของรักของชอบใจก็คิดไว้ ใจของที่เรารักทั้งหมดไม่ช้าเรากับมันก็จากกัน

ถ้าอารมณ์คิดว่าอย่างนั้น อารมณ์ก็เป็นสุข หาความทุกข์ไม่ได้ ใจเรื่องทุกข์ตาก็เลยไม่ต้องพูดกัน มาพูดถึง...

อนัตตา ก็เข้าใจแล้วว่ามันจะพังอย่างนั้น เป็นอันว่า ทุกข์ไม่มี จิตเห็นว่า อนัตตาไม่มี เห็นแต่เพียง...**อัตตา**

อัตตา...ว่าความจริงมันเป็นอย่างนั้น หาความทรงตัวไม่ได้ไม่ว่าอะไรทั้งหมด แม้แต่...**องค์สมเด็จพระ**

บรมสுகต ซึ่งเป็น...พระพุทธรเจ้า พระองค์เป็น...อัจฉริยะมนุษย์ ก็ไม่สามารถจะทรงตนไว้ได้อัตภาพร่างกายขององค์สมเด็จพระจอมไตรก็สลายตัว

โอ้ย...พูดกันอ่านง่าย ๆ สบาย ๆ ว่ากัน ๓ ข้อเท่านี้ก็ เป็น อรหันต์ สบายดีแล้วไม่ต้อง พระโสดา สกิทาคามี อนาคามี เรื่องสามัญลักษณ์ะก็ขอยุติไว้แต่เพียงนี้

ให้อาตมาเล่าณะมันไม่จบหรอก ดีไม่ดีเล่าจบพระไตรปิฎกซะเลย มันก็หมดเรื่อง ขึ้นมาเพียงข้อเดียวก็ ยันพระไตรปิฎกจบ

จากนี้มาหมวด...จุดกะ คือ หมวด ๔ จุดกะนี้แปลว่า ๔

วุฒิ...คือธรรมเป็นเครื่องเจริญ มี ๔ อย่าง

๑. สัปบุเรสังเสวะ...คบท่านผู้ประพฤติชอบด้วย กาย วาจา ใจ ที่เรียกกันว่า...สัตตบุรุษ (สัตตบุรุษแปลว่าคบคนดีก็แล้วกันนะ จำง่าย ๆ)

๒. สัทธรรมสวณะ...ฟังคำสอนของท่านโดยเคารพ

๓. โยนิโสมนสิการ...ตรึกตรองให้รู้จักสิ่งที่ดี หรือชั่วโดยอุบายที่ชอบ

๔. ธัมมานุธรรมปฏิบัติ...ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม ซึ่งได้ตรองเห็นแล้ว นี่ใช้ปัญญา

๑. สัปบุเรสังเสวะ...คบท่านผู้ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ ที่เรียกกันว่า...สัตตบุรุษ

สัตตบุรุษใหญ่จริง ๆ ก็คือพระพุทธรเจ้า สัตตบุรุษเล็ก แต่ว่าใช้ได้สมบุญแบบก็คือพระอรหันต์ เราคบท่านคำว่าคบก็หมายความว่าประพฤติตาม คบคำสมาคมนี้ะประพฤติตาม เลือกคบ อย่าไปคบไอ้คนระยำ ๆ

ไอ้พวกที่ห่ม...ผ้ากาสาพัตร แต่ไม่ปฏิบัติตาม...พระธรรมวินัย...นี่มันเปรต จะไปนึกว่า พวกห่มผ้ากาสาพัตรนะ เป็นสัตตบุรุษเสมอไป อย่าเชื่อ ถ้ายังติดลาภ ติดยศ ติดสรรเสริญ ติดสุข ยังเมามันอยู่ในกาม ตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา นั่นมันสัตว์นรก ไม่ใช่สัตตบุรุษ คนที่คบจริง ๆ ก็

๑. คบพระพุทธรเจ้าเป็นอันดับแรก เพราะว่าพระพุทธรเจ้าดีไม่มีที่ติ ไม่ได้หมายถึงชั้น ๕ นะ หมายถึงความประพฤติ การทรงธรรมของพระองค์ หรือถ้าหากพระพุทธรเจ้าไม่ได้ ก็หาพระอรหันต์ พระอริยเจ้าที่มีความสำคัญจริง ๆ พูดไม่ผิดก็คือ พระอรหันต์ แต่ที่ท่านพูดไม่ผิดก็ต้องพูดตามพระพุทธรเจ้า นะ

ความเข้าใจของท่านบางอย่างผิด แต่ที่ถูกจริง ๆ ก็คือ การผิดสังโยชน์ หมตกิเลสให้เป็นสมุจเฉทปหาน ตอนนี้ไม่ผิดแน่ ถ้าไปย่ำกันเรื่องกิเลส พระอรหันต์ไม่ผิด พระโสดา สกิทา อนาคา นะพลาด เพราะท่านยังไม่จบ ถ้าจะเรียนก็เรียนกับคนที่จบ ถ้าเวลานี้หาพระพุทธรเจ้า หาชั้น ๕ พระพุทธรเจ้า จะไม่พบหาพระอรหันต์ไม่พบนี้ เราก็ต้องคบใครต้องคบพระพุทธรเจ้า พระพุทธรเจ้าเชื่อว่านิพพานไปแล้ว อาตมาไม่เชื่อ เพราะเชื่อว่าเวลานี้ พระพุทธรเจ้าอยู่กับเรา ท่านอ่านแล้วก็จำไว้ให้ดีนะ

พระพุทธรเจ้า...เวลานี้ยังอยู่กับเรา พระพุทธรเจ้าไม่ได้ไปไหน ที่เชื่อว่าพระพุทธรเจ้าเข้านิพพานนั้น ก็จริง นิพพะ แปลว่า ดับ...ดับจากกิเลส แต่องค์พระพุทธรเจ้า ยังอยู่กับพวกท่านทุกคน อ่านตอนนี้แล้วก็ดูพุทธรดำรัสขององค์สมเด็จพระทศพลที่ทรงตรัสกับ พระอานนท์ เมื่อวันนิพพานว่า

"อานันทะ ดูก่อนอานนท์ เธอจะมาสสนใจในชั้น ๕ ของตถาคต เพื่ออะไร พระธรรมวินัยที่เราสอนไว้ นั่นแหละ เมื่อเรานิพพานแล้วจะเป็นศาสดาสอนเธอ"

เห็นไหม...? พระพุทธรเจ้าในที่นี้ พระพุทธรเจ้าบอกแล้วนี่ คำสอนที่เราสอนเธอไว้ ทั้งหมดจะเป็นครูสอนเธอ นี่เราจะคบ สัตตบุรุษเราก็คบตรง พระพุทธรเจ้า คือ คำสอนของพระองค์

นี่พระพุทธรเจ้าอยู่ตรงนี้ พระพุทธรเจ้าไม่ได้อยู่ที่ชั้น ๕ ถ้าพระพุทธรเจ้า อยู่ที่ชั้น ๕ เมื่อหลุดจากกรรมภพพระมารดา ก็เป็นพระพุทธรเจ้าเลยซิ ไม่ต้องมาแสวงหาโมกขธรรม เพื่อประโยชน์อะไรเอา...เราก็คบพระพุทธรเจ้า

ตรงและรู้จักแล้วนี่นะ

๒. สัทธรรมสวณะ ฟังคำสอนของท่านโดยเคารพคำสอนของท่านในพระไตรปิฎกเถไป อ่านให้มันเข้าใจ เวลาอ่าน พระไตรปิฎกก็อ่านด้วยความเคารพ ฟังเสียงพระพุทธธรรม ด้วยความเคารพ ตั้งใจฟัง

๓. โยนิโสมนัสการ เมื่อขณะที่ฟังด้วยความเคารพต้องตรีกตรอง ให้รู้จักสิ่งที่ดีหรือชั่ว โดยอุปายที่ขอบอย่าสักแต่ว่าฟัง คือ อย่าใช้หูเหมือนหูกระต่ายหูกระต่ายฟังแล้วมันไม่รู้เรื่อง เราฟังแล้วเราต้องใคร่ครวญ ว่าที่ท่านพูดมาอย่างนั้น มีความหมายอย่างไร สมมุติว่าถ้าจะฟังคำตามอย่างที่ผมพูดมาเมื่อครั้งนี้ ว่าเราต้องคบพระพุทธเจ้า เวลานี้พระพุทธเจ้าอยู่กับเรา ถ้าฟังแค่เชื่อไปเลยแล้วก็เสร็จต้องฟังแล้วใคร่ครวญว่าเขาลงท้ายว่าอย่างไร ลงท้ายว่าคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหมด

พระพุทธเจ้าตรัสว่า...**"จะเป็นครูสอนเธอ"** ในเมื่อเราอยู่กับพระพุทธเจ้า เราก็ไม่ได้อาศัยชั้น ๕ เราอาศัยคำสอนว่า เมื่อพระพุทธเจ้านิพพานไปแล้ว ก็ใช้คำสอนนั้นแหละมาสอนเร่อีกทีเหมือนกับเราอยู่กับพระพุทธเจ้า นี่ต้องใคร่ครวญแบบนี้ใช้ปัญญาพิจารณาไปด้วยระวังอย่าเข้ากับตัวเกินไป...อย่าหึกว่าดีถ้าหึกว่าดีเมื่อไรจัญไรเมื่อไหร่

๔. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ เมื่อฟังด้วยความเคารพแล้วคบแล้ว ฟังแล้ว ฟังแล้วใคร่ครวญตามแล้ว ประพฤติธรรม สมควรแก่ธรรม ซ้ำตรองเห็นแล้ว หมายความว่า ธรรมข้อใดที่องค์สมเด็จพระจอมไตรบรมศาสดาทรงสอนไว้เวลานี้ท่านนิพพานไปแล้ว บรรดาพระสงฆ์ทั้งหลาย สาวกนำเอาพระธรรมคำสั่งสอน นั้นมาแนะนำสั่งสอนเรา เราฟังแล้วใคร่ครวญแล้ว เอาข้อนี้ดีหนอ ธรรมของพระพุทธเจ้ามีถึง...๘๔,๐๐๐ **พระธรรมชั้น**

สรุปแล้วองค์สมเด็จพระทรงธรรม ให้พิจารณา...อริยสัจ หรือถือว่า ชั้น ๕ ว่า ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องเลือกใช้ให้มันเหมาะกับจริตคือจิตที่เราชอบ ที่พระองค์จะต้องเทศน์ถึง ๘๔,๐๐๐ หัวข้อก็เพราะว่าบุคคลที่รับฟังมี อหยาศัย มีปัญญา มีสัญญา ไม่เท่ากัน สมเด็จพระทรงธรรม จึงต้องเทศน์เฉพาะบุคคลนั้นๆ เราก็เลือกฟังเอาตอนไหนเราชอบ ไม่ต้องไปฝืนใจปฏิบัติตามชาวบ้านชาวเมืองเขา เขาชอบตรงไหน เราชอบตรงนี้ เขาชอบแดงเราชอบเขียว เขาเอาแดงไปใช้เราก็เอาเขียวไปใช้ มันก็เกิดประโยชน์สำหรับเรา

อย่าลืมนะ...ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกข้อ นำไปประพฤติปฏิบัติแล้วเราเป็นอรหันต์ได้ทุกข้อ

สำหรับวันนี้เข้ามาหมวดที่ ๔ ได้หัวข้อเดียวจุดเดียว ก็หมดหน้ากระดาษเสียแล้ว หวังว่าท่านผู้อ่านทุกท่าน อ่านแล้วคงจะเกิดปัญญาขึ้นมาก ถ้าคำใดในคำสอนขององค์สมเด็จพระผู้มีพระภาค หากผิดไปขออภัยไว้ด้วย เพราะไม่ใช่...สัพพัญญูวิสัย สำหรับวันนี้หมดหน้ากระดาษแล้วขอลาก่อน

ขอความสุขสวัสดิ์ จงมีแต่ท่านผู้อ่านและประพฤติตามทุกท่าน สวัสดิ์.